

Přiměřené zadostiučinění

K porušení práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod dojde tehdy, pokud soudy svůj závěr o tom, že dostatečným zadostiučiněním podle čl. 36 odst. 3 Listiny ve spojení s § 31a zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, za nepřiměřeně dlouhé kompenzační řízení je konstatování porušení práva, nepodloží konkrétními okolnostmi.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. III.ÚS 1565/23 ze dne 10.4.2024)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelky M.D., zastoupené Mgr. Z.P., advokátem, se sídlem B., proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. dubna 2023, č. j. 28 Cdo 308/2023-90, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 31. srpna 2022, č. j. 44 Co 108/2021-65, a rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 24. března 2021, č. j. 231 C 31/2019-43, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně, jako účastníků řízení, a České republiky - Ministerstva spravedlnosti, sídlem P., jako vedlejší účastnice řízení, tak, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 4. dubna 2023, č. j. 28 Cdo 308/2023-90, a rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 31. srpna 2022, č. j. 44 Co 108/2021-65, bylo porušeno ústavní právo stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. dubna 2023, č. j. 28 Cdo 308/2023-90, a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 31. srpna 2022, č. j. 44 Co 108/2021-65, se ruší. Ve zbyvající části se ústavní stížnost odmítá.

Z odůvodnění:

I. Vymezení předmětu řízení

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 a násl. zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena její základní práva zaručená čl. 90 Ústavy, čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Evropská úmluva") a čl. 1 Dodatkového protokolu k Evropské úmluvě.

2. Napadenými rozhodnutími soudy zamítly stěžovatelčinu žalobu, kterou se domáhala finanční kompenzace za nepřiměřeně dlouhé kompenzační řízení.

II. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

3. Z ústavní stížnosti a spisů Městského soudu v Brně (dále jen "městský soud"), sp. zn. 231 C 31/2019 a sp. zn. 255 C 84/2014, zjistil Ústavní soud následující relevantní skutečnosti.

4. Stěžovatelka byla žalována na vydání bezdůvodného obohacení ve výši 80 000 Kč s příslušenstvím. Protože podle ní bylo řízení nepřiměřeně dlouhé, podala žalobu na poskytnutí zadostiučinění za nemajetkovou újmu s tím spojenou. Městský soud v řízení pod sp. zn. 255 C 84/2014 žalobu zamítl. Krajský soud v Brně (dále jen "krajský soud") rozsudek městského soudu nejprve potvrdil, po zrušení

Nejvyšším soudem jej změnil tak, že stěžovatelce přiznal finanční zadostiučinění ve výši 77 500 Kč s příslušenstvím.

5. Stěžovatelka považovala i uvedené kompenzační řízení za příliš dlouhé, proto podala další žalobu na přiznání finančního zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení, a to ve výši 95 000 Kč s příslušenstvím.

6. Městský soud jako soud prvního stupně shledal, že kompenzační řízení celkově netrvalo nepřiměřeně dlouho, nemajetková újma jí vzhledem ke sníženému významu předmětu řízení nevznikla, a žalobu v celém rozsahu zamítl.

7. Krajský soud jako soud odvolací rozsudek okresního soudu změnil tak, že konstatoval, že v posuzovaném kompenzačním řízení (v délce 4 roky a 10 měsíců) došlo k porušení práva stěžovatelky na projednání věci v přiměřené lhůtě, a v části týkající se zamítnutí žaloby na zaplacení zadostiučinění jej potvrdil. Nepřiznání finanční kompenzace odůvodnil zejména tím, že význam řízení byl pro stěžovatelku běžný, složitost řízení byla standardní a doba posuzovaného řízení nemohla významněji negativně zasáhnout do psychické sféry poškozené. Vzhledem k poměru částky žalované v řízení o bezdůvodném obohacení a výši již poskytnutého zadostiučinění není pro poskytnutí další finanční kompenzace důvod a konstatování porušení práva je plnohodnotnou morální kompenzací újmy stěžovatelky.

8. Dovolání stěžovatelky Nejvyšší soud odmítl pro nepřipustnost. Potvrdil závěr krajského soudu, že kompenzační řízení nemá pro jeho účastníky zvýšený význam, přiznanou formu zadostiučinění považoval za podloženou individuálními okolnostmi.

III. Argumentace stěžovatelky

9. Stěžovatelka považuje napadená rozhodnutí obecných soudů za svévolná, nespravedlivá a nesprávná a ve výsledku směřující k porušení jejího práva domáhat se stanoveným postupem ochrany u soudu, práva na náhradu škody za nesprávný úřední postup a práva na legitimní očekávání ochrany majetku. Zejména namítá, že obecné soudy v rozporu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen "ESLP") nevezaly v potaz zvýšený význam kompenzačního řízení oproti tzv. běžným řízením a stěžovatelce spolu s konstatováním porušení práva nepřiznaly také zadostiučinění ve formě peněžité náhrady. Stěžovatelka dále nesouhlasí se závěrem krajského soudu a Nejvyššího soudu ohledně nepřipustění změny (rozšíření) žaloby.

IV. Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatelky

10. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší soud. Ke stěžovatelkou v ústavní stížnosti citované judikatuře ESLP ve věci Golha proti České republice (rozsudek ze dne 26. 5. 2011, stížnost č. 7051/06) a Žirovnický proti České republice (rozsudek ze dne 8. 2. 2018, stížnost č. 10092/13 a dalších šest) uvedl, že závěr, podle něhož by kompenzační řízení mělo být významem typově zařazeno mezi řízení týkající se práva na ochranu osobnosti, rodinně-právních vztahů, osobního vztahu, pracovněprávních sporů nebo o poskytnutí sociálních či jiných dávek, nebo že by v případech poskytnutí zadostiučinění za nepřiměřenou délku odškodňovacího řízení měla být (oproti jiným průtažným řízením) kritéria posuzována "podstatně tvrději", ze zmíněných rozhodnutí neplyne. Současně je zcela zřejmé, že ESLP upřednostňuje před vedením v pořadí dalšího odškodňovacího řízení poskytnutí nápravy včasného neposkytnutí přiměřeného zadostiučinění prostřednictvím jeho navýšení v rámci (původního) odškodňovacího řízení, jež je však podmíněno řádným uplatněním takového požadavku.

11. Pokud stěžovatelka v dovolání formulovala otázku, "zda je právní závěr odvolacího soudu o dostačující formě zadostiučinění konstatováním porušení práva, který je odůvodněn tím, že význam řízení pro žalobkyni je běžný, správný", nekoresponduje takto kladená otázka závěrům krajského soudu. Jak totiž vyplývá z § 31a odst. 2 a 3 zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon č. [82/1998](#) Sb.") forma a výše přiměřeného zadostiučinění za újmu vzniklou úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty druhé a třetí nebo § 22 odst. 1 věty druhé a třetí vyplývá z posouzení konkrétních okolností případu, zejména pak okolností uvedených v § 31a odst. 3 písm. a) až e). Konstatování krajského soudu (o běžném významu řízení) je zcela zjevným výsledkem posouzení typového významu předmětu řízení (který je východiskem k posouzení konkrétního významu předmětu řízení a z něhož soudy vychází při posouzení věci v případě, kdy žádná jiná okolnost nesvědčí o konkrétním významu předmětu řízení). Pokud dovolací soud ve své rozhodovací praxi uvedl, že újma vzniklá nepřiměřenou délkou řízení může být odškodněna v jiné než peněžité formě zpravidla pouze tehdy, byl-li význam předmětu řízení nepatrný, jedná se o posouzení konkrétního významu předmětu řízení pro poškozeného, nikoliv významu typového. Krajský soud se ke konkrétnímu významu řízení vyjádřil v části odůvodnění, kde uvedl, že doba posuzovaného řízení nemohla významněji negativně zasáhnout psychickou sféru poškozené. Z právě uvedeného závěru plyne též zvolená forma zadostiučinění.

12. Nejvyšší soud dále uvedl, že odpovědnost za procesní úkon bezesporu nese účastník, který jej činí. Ačkoliv lze uznat, že distinkce mezi požadavkem na zvýšení přiměřeného zadostiučinění za jeho včasné neposkytnutí a požadavkem na poskytnutí odškodnění za nepřiměřenou délku samotného odškodňovacího řízení nemusí být účastníkům vždy zcela zřejmá, nemůže být opomenuto, že zástupci stěžovatelky, který procesní úkon činil, nepochybně známa byla (viz též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2022, sp. zn. 30 Cdo 107/2021). Zástupce stěžovatelky měl v řízení možnost svůj procesní úkon dovysvětlit tak, aby o něm případně mohlo být soudem rozhodnuto (pakliže by jeho vůlí bylo skutečně uplatnit požadavek na navýšení přiměřeného zadostiučinění za jeho včasné neposkytnutí), ale této možnosti nevyužil.

13. Krajský soud se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřil.

14. Městský soud odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku.

15. Česká republika - Ministerstvo spravedlnosti se jakožto vedlejší účastnice prostřednictvím Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových rovněž vyjádřila k tvrzenému rozporu s judikaturou ESLP. Ve věci Žirovnický proti České republice ESLP pouze vyjádřil názor, že kompenzačnímu řízení by měly soudy věnovat vyšší pozornost a řízení by mělo skončit do dvou let, běží-li na dvou stupních soudní soustavy. Pokud se i samo kompenzační řízení protahuje, měl by na to příslušný soud reagovat a zadostiučinění za původní nepřiměřeně dlouhé řízení již v samotném kompenzačním řízení zvýšit. Hovoří-li tedy ESLP o nutnosti přiznat v těchto případech vyšší odškodnění, má na mysli situaci, že soud má za původní nepřiměřeně dlouhé řízení přiznat "běžné" zadostiučinění a toto pak ještě navýšit za nepřiměřeně dlouhé řízení kompenzační. Nelze tuto judikaturu číst tak, že by snad řízení kompenzační samo o sobě mělo vyšší význam či vyžadovalo vyšší odškodnění než řízení ostatní. Tento závěr nelze učinit ani z pouhého uvedení jakési ideální délky kompenzačního řízení. Ve věci Golha proti České republice posuzoval ESLP otázku délky kompenzačního řízení v kontextu čl. 13 Úmluvy, tedy dostupnosti účinného prostředku nápravy, přičemž dostatečnost v řízení přiznané částky (30 000 Kč) vůbec nehodnotil.

16. K otázce hodnocení významu věci krajským soudem vedlejší účastnice uvedla, že krajský soud neodůvodnil svůj závěr o přiměřenosti zadostiučinění ve formě konstatování porušení práva tím, že byl význam řízení pro stěžovatelku standardní či běžný. Pouze konstatoval, že kompenzační řízení

obecně (typově) vyšší význam nemá, a následně rozhodl na základě zhodnocení konkrétních okolností posuzovaného případu, přičemž zohlednil jak reálný význam řízení pro žalobkyni, tak i skutečnost, že jde již o druhé kompenzační řízení v řadě. Vedlejší účastnice se s tímto hodnocením ztotožňuje, neboť kompenzační řízení by mělo být primárně nástrojem odškodnění psychických útrap, a nikoli příležitostí k tomu, aby si neúspěšný účastník původního řízení alespoň tímto způsobem sanoval svůj neúspěch.

17. Polemiku stěžovatelky ohledně změny (rozšíření) žaloby považuje vedlejší účastnice za zcela irelevantní, neboť dospěl-li krajský soud k tomu, že přiléhavou formou zadostiučinění je konstatování porušení práva, pak by v případě připuštění změny žaloby musel zamítnout i nově požadovanou částku.

18. Stěžovatelka v replice na vyjádření vedlejší účastnice uvedla, že je-li již u "běžných" řízení zákonem stanoveno kritérium "pozitivní aktivity poškozeného" [viz § 31a odst. 3 písm. c) in fine zákona č. [82/1998](#) Sb. - např. stížnost na průtahy či návrh na určení lhůty pro provedení procesního úkonu] mající vliv na navýšení základní částky odškodnění, pak tím spíše musí být za takovéto "zvýšující kritérium" brán fakt, že se poškozený domáhá odškodnění za předchozí průtahy dokonce přímo v samostatném soudním řízení. V neposlední řadě stěžovatelka zopakovala, že svůj návrh na rozšíření žaloby považuje za řádně uplatněný, a dodala, že pokud by soudy (obecně) zvýšení původně uplatněného nároku o požadavek na odškodnění průtahů v samotném kompenzačním řízení umožňovaly (a vyhovovaly mu), k "řetězení" odškodňovacích řízení by nedocházelo.

19. V replice na vyjádření Nejvyššího soudu stěžovatelka uvedla, že pokud krajský soud konstatoval, že "doba posuzovaného řízení nemohla významněji negativně zasáhnout psychickou sféru poškozené", je zřejmé, že šlo o zásah "standardní", a nikoliv pouze "nepatrný", protože zadostiučinění ve formě pouhého konstatování porušení práva nemůže ve smyslu závěrů konstantní judikatury obstát. Trvá na tom, že s ohledem na obecnou praxi advokáta stěžovatelky před krajským soudem v obdobných věcech muselo být krajskému soudu dobře známo, jaký konkrétní nárok v dané věci advokát uplatnil. Dále dle stěžovatelky není z obsahu vyjádření Nejvyššího soudu zřejmé, zda se jedná o vyjádření vedoucí oddělení dokumentace a analytiky judikatury ČR, či předsedy senátu Mgr. Petra Krause. S ohledem na shodu s příjmením samosoudkyně Městského soudu v Brně rozhodující věc na prvním stupni (Mgr. Kamila Krausová) stěžovatelka z důvodu možného příbuzenského vztahu zároveň vznesla námitku podjatosti předsedy senátu.

V. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

20. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas k tomu oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka před jejím podáním vyčerpala veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario).

21. Přípustnost stížnosti směřující vůči rozsudku městského soudu bylo třeba posoudit samostatně (k tomu srov. níže bod 43) v závislosti na výsledku řízení ve věci napadených rozhodnutí Nejvyššího soudu a krajského soudu [srov. k tomu např. náleze ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. III. ÚS 647/15 (N 190/91 SbNU 359), bod 37].

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

22. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

VI. a) Obecná východiska přezkumu rozhodnutí

23. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Tímto ustanovením se chrání jak právo na náhradu majetkové újmy (škody v užším smyslu), tak i právo na náhradu nemajetkové újmy [např. nálezy ze dne 12. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 4227/12 (N 86/73 SbNU 459), bod 13; ze dne 23. 4. 2015, sp. zn. III. ÚS 197/15 (N 84/77 SbNU 237), body 14 a 16; ze dne 1. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 19/16 (N 140/82 SbNU 243), body 18 a 20; ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. IV. ÚS 2699/23, bod 14; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]. Zákon č. [82/1998](#) Sb. upravuje podle čl. 36 odst. 4 Listiny pouze podmínky a podrobnosti základního práva na náhradu újmy zaručeného čl. 36 odst. 3 Listiny. Toto základní právo totiž nepatří mezi ta, jichž je možno se ve smyslu čl. 41 odst. 1 Listiny domáhat pouze v mezích (prováděcích) zákonů.

24. Při posuzování předpokladů odpovědnosti státu za nemateriální újmu způsobenou neprojednáním věci v přiměřené lhůtě ve smyslu § 13 odst. 1 věta třetí zákona č. [82/1998](#) Sb. je nutno postupovat nejen podle zákonné úpravy, do níž je zasazena, ale též v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva vztahující se k čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. listopadu 2010, sp. zn. 30 Cdo 763/2009).

25. Splnění podmínek pro vznik odpovědnosti státu za újmu způsobenou nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem zkoumají obecné soudy [viz obdobně nálezy ze dne 27. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 216/09 (N 58/64 SbNU 705); ze dne 16. 5. 2013, sp. zn. IV. ÚS 3377/12 (N 86/69 SbNU 373), bod 25; ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. I. ÚS 215/12 (N 169/70 SbNU 581), bod 22]. Tyto přitom musí pamatovat na ústavní zakotvení a původ práv plynoucích ze zákona č. [82/1998](#) Sb. Podle tohoto zákona je nutné kompenzovat veškerou újmu, kterou je možné namítat podle čl. 36 odst. 3 Listiny [viz např. nálezy ze dne 12. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 4227/12 (N 86/73 SbNU 459), bod 15; ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. II. ÚS 3553/15 (N 30/84 SbNU 363), bod 35; ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. IV. ÚS 2699/23, bod 15].

26. Za nesprávný úřední postup se považuje i porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě jakožto součásti práva na projednání věci bez zbytečných průtahů podle čl. 38 odst. 2 Listiny. Předpokládá se, že nepřiměřená délka řízení vede k nemajetkové újmě účastníka, spočívající zejména v úzkosti, nejistotě a duševním stresu v očekávání výsledku řízení [srov. obdobně například nálezy ze dne 21. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1536/11 (N 165/62 SbNU 449), bod 34], k jejíž kompenzaci má sloužit přiměřené zadostiučinění podle § 31a odst. 1 zákona č. [82/1998](#) Sb. [srov. obdobně nálezy ze dne 16. 10. 2018, sp. zn. II. ÚS 1242/18 (N 171/91 SbNU 145), bod 28; ze dne 23. 7. 2019, sp. zn. I. ÚS 2872/18 (N 139/95 SbNU 182), bod 47].

27. ESLP vychází z vyvratitelné domněnky, že nepřiměřená délka řízení znamená pro stěžovatele morální újmu a žádné důkazy v tomto ohledu v zásadě nevyžaduje. Je věcí státu, zda se na základě okolností konkrétního případu pokusí danou domněnku vyvrátit a pokud tak učiní, výsledné odůvodnění musí být dostatečné. Shodný názor vyslovily ve své judikatuře i Ústavní soud (srov. nálezy ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 862/10 bod 14.) či Nejvyšší soud (srov. např. rozsudek ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. 30 Cdo 958/2009). Požadavek na dostatečné odůvodnění případného závěru, že v konkrétním případě nepřiměřená délka řízení nezpůsobila (nemateriální) újmu účastníku řízení, klade o to přísnější nároky na soudy již vzhledem k tomu, že jde (i dle ESLP) o domněnku "silnou", "pevnou" ("strong"). Jinými slovy, patrně bude jen výjimkou situace, že by nepřiměřená délka řízení morální újmu nezpůsobila. Pro posouzení přiměřenosti délky kompenzačního řízení platí zásadně stejná pravidla, jako pro posouzení přiměřenosti délky jiných řízení (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1987/2014).

28. Jak je již výše uvedeno, účelem zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu poskytovaného podle § 31a zákona č. [82/1998](#) Sb. je odškodnit skutečnost, že poškozený byl po nepřiměřeně dlouhou dobu v nejistotě ohledně výsledku řízení (srov. rozsudek ESLP ze dne 21. 2. 1997 ve věci Guillemin proti Francii, č. stížnosti 19632/92, § 63). Článek 36 odst. 3 Listiny i zákon č. [82/1998](#) Sb. zaručují právo na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem pro "každého", tj. bez rozlišení úspěchu či neúspěchu v původním řízení. Případné výjimečné okolnosti, jako např. zjevně bezúspěšné uplatňování práva, lze zohlednit při hodnocení významu předmětu řízení pro účastníka.

29. Rozhodování o přiznání zadostiučinění podle § 31a ve spojení s § 13 zákona č. [82/1998](#) Sb. sestává ze tří kroků. Za prvé je třeba určit, zda došlo k nesprávnému úřednímu postupu spočívajícímu mimo jiné v porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě (odpovědnostní titul). Druhý krok zahrnuje posouzení dalších dvou předpokladů, tedy zda v důsledku (tj. v příčinné souvislosti) nesprávného úředního postupu vznikla osobě nemajetková újma. Jsou-li splněny uvedené tři předpoklady (nesprávný úřední postup, příčinná souvislost, vznik nemajetkové újmy), musí být za třetí rozhodnuto o způsobu, obsahu a rozsahu zadostiučinění, včetně výše kompenzace v případě, že se přiměřeným způsobem zadostiučinění jeví přiznání finanční náhrady nemajetkové újmy [nálezy ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1572/11 (N 45/64 SbNU 551), body 33 a 34; a ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. IV. ÚS 2699/23, bod 17; usnesení ze dne 20. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 958/14, bod 6; a ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 2804/16, bod 6].

30. Při stanovení formy kompenzace pro konkrétní případ je podstatné, aby poskytnuté zadostiučinění bylo vzhledem k okolnostem věci způsobilé plnit svou kompenzační funkci z hlediska právní pozice dotčené osoby (osobních a majetkových poměrů), tak preventivní funkci v podobě provádění potřebných opatření na straně veřejné moci. Okolnosti, které je zejména třeba při rozhodování o poskytnuté formě zadostiučinění vyhodnotit, jsou uvedeny v § 31a odst. 3 zákona č. [82/1998](#) Sb. (celková délka řízení, složitost případu, chování poškozeného, postup příslušných orgánů, význam předmětu řízení pro poškozeného). Zadostiučinění ve formě konstatování porušení práva má pouze podpůrnou funkci a lze jej přiznat jen ve zcela výjimečných případech, především tehdy, kdy se poškozený na průtazích v řízení podílel, popřípadě, pokud byl význam předmětu řízení pro poškozeného pouze nepatrný a nemohl tak vůbec negativně zasáhnout do jeho osobní sféry [nálezy ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1572/11 (N 45/64 SbNU 551), bod 39; ze dne 23. 4. 2015, sp. zn. III. ÚS 197/15 (N 84/77 SbNU 237), body 20, 23 a 26]. Z tohoto předpokladu vychází i citované stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 206/2010.

31. K porušení práva na soudní ochranu a práva na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (čl. 36 odst. 1 a odst. 3 Listiny základních práv a svobod) dojde i v případě, že soud nezohlední relevantní judikaturu, podle níž má zadostiučinění ve formě konstatování porušení práva toliko podpůrnou funkci a lze jej použít zejména v případech, kdy se poškozený na průtazích v řízení podílel (nález ze dne 8. srpna 2017, sp. zn. III. ÚS 899/17).

32. Z uvedeného je zřejmé, že dospěje-li soud k závěru o porušení práva účastníka na projednání věci v přiměřené lhůtě a tím tedy k závěru o nesprávném úředním postupu ve smyslu § 13 odst. 1 věta druhá a třetí zákona č. [82/1998](#) Sb., je na místě, aby s přihlédnutím ke kritériím uvedeným v § 31a odst. 3 zákona č. [82/1998](#) Sb. stanovil odpovídající odškodnění v penězích. Pouze ve výjimečných případech lze uvažovat o jejím nahrazení formou konstatování porušení daného práva (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1209/2009 a dále rozsudky ESLP ve věci Szeloch proti Polsku ze dne 22. 2. 2001, č. 33079/96 a rozsudek ve věci Berlin proti Lucembursku ze dne 15. 7. 2003, č. 44978/98). Tyto výjimečné případy musí být logicky dostatečně odůvodněny.

33. Ústavnímu soudu přísluší zabývat se tím, zda obecné soudy při posuzování předpokladů pro vznik odpovědnosti a při rozhodování o přiměřeném zadostiučinění vycházely z výše uvedených pravidel a

zda své závěry řádně, tj. srozumitelně a v souladu s pravidly logiky odůvodnily. Do samotného zhodnocení konkrétních okolností případu Ústavní soud zásadně není oprávněn vstupovat, nelze-li příslušné závěry soudů označit za skutečně "extrémní", vymykající se zcela smyslu a účelu dané právní úpravy, pak by takový postup mohl být shledán jako rozporný s ústavně zaručeným základním právem účastníka řízení ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny (náleze ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. IV. ÚS 2699/23, bod 19).

VI. b) Aplikace obecných východisek na konkrétní věc

34. Krajský soud v projednávané věci konstatoval splnění prvního i druhého kroku pro vznik odpovědnosti státu za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení (nepřiměřená délka řízení, příčinná souvislost, vznik nemajetkové újmy). Jádrem ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatelky s přiznanou formou zadostiučinění (třetí krok).

35. Krajský soud vzal v úvahu hlediska zmíněná v § 31a odst. 3 zákona č. [82/1998](#) Sb. a uzavřel, že celková délka původního kompenzačního řízení byla čtyři roky a deset měsíců, jeho význam a složitost byly standardní a jednání stěžovatelky nijak k prodloužení řízení nepřispělo. Ke stěžovatelkou namítanému postupu soudů spočívajícího ve zrušení rozhodnutí odvolacího soudu Nejvyšším soudem krajský soud uvedl, že důvodem tohoto zrušení byl pouze odlišný právní názor, nikoliv závažné vady. Tyto své závěry krajský soud a posléze i Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích podle Ústavního soudu dostatečně vysvětlily.

36. To se týká i stěžovatelkou zpochybněného závěru, že typový význam kompenzačního řízení nebyl zvýšený. Nejvyšší soud dlouhodobě zastává názor, že samotné odškodňovací řízení vedené proti státu nemá zvýšený význam (viz např. usnesení ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1987/2014). Absence typově zvýšeného předmětu řízení však neznamená, že je význam předmětu řízení pro poškozeného nižší, ale je třeba jej považovat za standardní (viz rozsudek ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 765/2010). Zároveň platí, že byť z judikatury ESLP vyplývá, že při projednávání případů, v nichž se účastníci řízení domáhají náhrady škody způsobené nepřiměřenou délkou řízení, se od státu vyžaduje zvláštní péče, nelze tento požadavek zaměňovat s "typovými" hledisky, která se uplatní v případě řízení se zvýšeným významem pro účastníka řízení [např. trestní řízení - obzvláště je-li omezena osobní svoboda účastníka, řízení týkající se ochrany osobnosti, rodinněprávních vztahů, osobního stavu, pracovněprávních sporů či poskytnutí různých plnění ze strany státu (sociální dávky, dávky důchodového pojištění atd.); viz mj. stěžovatelkou odkazované stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010]. Ve věci Žirovnický proti České republice (rozsudek ze dne 8. 2. 2018, stížnost č. 10092/13 a dalších šest, § 157) ESLP pouze vybídl soudy vedoucí kompenzační řízení, aby uznaly i vlastní průtahy v řízení a v důsledku toho navýšily přiznávané odškodnění na obzvláště vysoké, čímž by zabránily nežádoucímu řetězení kompenzačních řízení (viz níže). Nešlo proto o vyjádření zvýšeného typového významu, jak se domnívá stěžovatelka. Význam řízení byl typově standardní.

37. Po zhodnocení podstatných typových okolností řízení, které se nijak výrazně nevychylovaly ani ve prospěch stěžovatelky, ani ve prospěch orgánů veřejné moci, přistoupil krajský soud k přiznání odpovídající formy zadostiučinění, za kterou považoval konstatování porušení práva. Své úvahy však řádně neodůvodnil, zejména nevyhodnotil konkrétní okolnosti věci. Krajský soud k odůvodnění přiznání zadostiučinění ve formě konstatování porušení práva uvedl pouze to, že stěžovatelka již obdržela dostatečně vysokou částku v dřívějším kompenzačním řízení, a doba posuzovaného řízení nemohla do její psychické sféry významněji negativně zasáhnout.

38. K prvně zmíněnému argumentu krajského soudu je třeba nejprve uvést, že průtahy v kompenzačním řízení nebyly, i vzhledem k výše dovozenému standardnímu významu kompenzačního řízení, o nic méně závažné než průtahy v původním nalézacím řízení. U obou řízení se zohledňují

stejná kritéria a berou se v potaz konkrétní okolnosti případu. Je pravdou, že postupné řetězení průtažných kompenzačních řízení není v zájmu ani účastníků řízení, ani soudů (rozsudek ESLP ve věci Žirovnický proti České republice ze dne 8. 2. 2018, stížnost č. 10092/13 a dalších 6 stížností, § 157), a koneckonců ani vedlejšího účastníka. Nástrojem, který mohou zúčastněné strany použít k zabránění dalších řetězení, je již zmíněné zvýšení přiznáváného odškodnění, popřípadě jiné zohlednění, v rámci původního kompenzačního řízení, jež samo trpí průtahy (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Cocchiarella proti Itálii ze dne 29. 3. 2006, stížnost č. 64886/01, § 98; rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Musci proti Itálii ze dne 29. 3. 2006, stížnost č. 64699/01, § 99, a rozsudek ESLP Sartory proti Francii ze dne 24. 9. 2009, stížnost č. 40589/07, § 24).

39. Takový prostředek nápravy nepřiměřené délky trvání kompenzačního řízení může postižený účastník uplatnit již v jeho průběhu. Žalobci zároveň zůstává i druhá alternativa, jak uplatnit skutečnost dlouze vedeného samotného kompenzačního řízení. Tou je možnost žádat o zadostiučinění procesně samostatným přímým, a tedy dalším nárokem (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 30 Cdo 5189/2016, bod 29). Volba prostředků nápravy újmy, která žalobci vznikla v souvislosti s nepřiměřeně dlouhým řízením, záleží pouze na něm a nemůže mu jít nijak k tíži, pokud návrh na navýšení kompenzace v původním řízení nepodá a místo toho vede na sebe navazující kompenzační řízení.

40. Ve světle uvedeného nedává první argument krajského soudu zohledňující výši již přiznaného zadostiučinění v původním kompenzačním řízení smysl, neboť z obsahu spisu sp. zn. 255 C 84/2014 neplyne, že by v původním kompenzačním řízení soudy zohlednily průtahy v jejich řízení, a ostatně ani krajský soud se tímto blíže nezabýval. Potom ale částka přiznaná jako zadostiučinění v původním kompenzačním řízení s nyní vedeným kompenzačním řízením nijak nesouvisí. Za těchto okolností závěr krajského soudu, podle něhož byla stěžovatelka dostatečně uspokojena náhradou přiznanou v původním kompenzačním řízení, popírá obecnou povinnost státu odškodnit i účastníky nepřiměřeně dlouhého kompenzačního řízení.

41. Druhou část odůvodnění přiznání zadostiučinění formou konstatování porušení práva lze označit za posouzení konkrétního významu řízení pro stěžovatelku. Plyne z ní, že zásah do psychické sféry stěžovatelky byl běžný. V takových případech je však běžná i finanční satisfakce a musel by být shledán specifický důvod pro nepřiznání tohoto typu odškodnění a pro její nahrazení konstatováním porušení práva (viz body 30 - 32 tohoto rozhodnutí). Žádný takový důvod krajský soud neuvádí a pro použití subsidiární formy zadostiučinění v podobě konstatování porušení práva mu tedy schází racionální podklad.

42. I pokud by Ústavní soud připustil výklad rozhodnutí krajského soudu Nejvyšším soudem, že zmíněná argumentace vyjadřovala nepatrný význam řízení pro stěžovatelku, i takové tvrzení by muselo být podloženo konkrétními okolnostmi, např. stěžovatelka by se o průběh řízení nezajímala, potenciální prohra sporu by ji nijak závažně nezasáhla (viz náleze ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. IV. ÚS 2699/23, bod 2 a 20 nebo usnesení ze dne 8. 8. 2023, sp. zn. I. ÚS 1636/23, bod 8). Žádnými takovými skutečnostmi se krajský soud nezabýval a z jeho rozhodnutí neplynou. Krajský soud zcela obecně uvedl, že doba posuzovaného řízení nemohla významněji objektivně zasáhnout psychickou sféru poškozené, a připojil odkaz na judikaturu Nejvyššího soudu. Tato judikatura skutečně satisfakci konstatováním porušení práva připouští v případech, kdy psychická sféra poškozeného účastníka řízení není významně dotčena, ale vždy zdůrazňuje nutnost individuálního posouzení takové okolnosti, která musí mít podklad ve skutkových zjištěních dané věci a soud je musí náležitě vyhodnotit. Krajský soud nutnost posouzení individuálních okolností věci opakovaně ve svém odůvodnění zdůraznil, žádnou takovou okolnost na straně stěžovatelky nebo daného řízení však ke svým závěrům nepřipojil ani nevyhodnotil.

43. Jestliže první z argumentů krajského soudu nelze použít pro jeho nelogičnost a druhý pro jeho

nepodloženost, resp. nepřezkoumatelnost, nemůže závěr krajského soudu o dostatečnosti poskytnutého zadostiučinění formou konstatování porušení práva z hlediska ústavnosti obstát.

44. Podobnými deficity trpí též rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání. Konstatování, že "následná úvaha odvolacího soudu o formě zadostiučinění v této konkrétní věci je pak podložena individuálními okolnostmi věci, z nichž odvolací soud činí i ten závěr, že doba posuzovaného řízení nemohla významněji negativně zasáhnout psychickou sféru poškozené (hledisko významu předmětu řízení pro poškozeného", nemá oporu v textu přezkoumávaného rozhodnutí krajského soudu. Jak je uvedeno výše, krajský soud úvahu neprovedl (pouze konstatoval), ani ji nepodložil individuálními okolnostmi věci.

45. V projednávané věci bylo úkolem soudů vyhodnotit, zda a z jakých důvodů budou posuzovat odlišně průtahy v původním řízení a průtahy v kompenzačním řízení, případně, k jakým okolnostem je v případě průtahů v kompenzačním řízení nutno přihlédnout, jaké skutečnosti je v tomto typu řízení namíste zohlednit při určení vhodné formy satisfakce, zda při hodnocení významu řízení pro účastníka kompenzačního řízení je namíste zohlednit další specifické skutečnosti. Jedná se o relevantní otázky týkající se případných odlišností při posuzování nesprávného úředního postupu (a jeho důsledků) u kompenzačních řízení, kterými se mají zabývat obecné soudy, a zejména je má v rámci své role sjednocovatele judikatury zodpovědět Nejvyšší soud.

46. Zbývá dodat, že stěžovatelčinu procesní námitku směřující proti nepřipuštění změny žaloby Ústavní soud nevyslyšel. Při jednání před krajským soudem stěžovatelka svůj návrh nijak blíže nezdůvodnila, krajský soud proto nemohl posoudit, zda chce stěžovatelka rozšířit žalobu o návrh na přiznání zadostiučinění za nepřiměřenou délku vedeného odškodňovacího řízení či návrh na navýšení zadostiučinění, které nebylo poskytnuto včas. Rozdíl mezi nároky (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2022, sp. zn. 30 Cdo 107/2021, bod 16) byl přitom právnímu zástupci stěžovatelky znám.

VII. Závěr

47. Po posouzení všech výše uvedených okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že stěžovatelka byla rozhodnutími krajského a Nejvyššího soudu zkrácena na svém právu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, tj. na právu na soudní ochranu. Soudy svůj závěr o tom, že pro stěžovatelku je dostatečným zadostiučiněním za nepřiměřeně dlouhé kompenzační řízení konstatování porušení práva, nepodložily konkrétními okolnostmi, které by byly pro dané řízení relevantní, jejich odůvodnění je v tomto ohledu nepřezkoumatelné.

48. Ústavní soud zdůrazňuje, že je věcí (a povinností) Nejvyššího soudu, aby sjednocoval a kultivoval judikaturu obecných soudů, k čemuž především slouží institut dovolání a k témuž by mělo sloužit i odůvodnění rozhodnutí o tomto mimořádném opravném prostředku (viz náleží I. ÚS 1531/11). V projednávané věci je namíste zodpovědět při respektování zákona a judikatury (včetně judikatury ESLP) relevantní otázky, které mají obecným soudům pomoci při posuzování případné újmy způsobené kompenzačním řízením a při stanovení odpovídající satisfakce, zejména se zaměřením na rozdíly oproti "běžným", tj. nikoliv kompenzačním, řízením.

49. V projednávané věci zatím není namíste činit závěr, že stěžovatelka byla zkrácena na svém právu podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Před řádným vyhodnocením výše uvedených okolností nelze předjímat, zda jí právo na finanční satisfakci skutečně náleží. Soudy však musí svůj závěr ohledně přiměřené formy satisfakce řádně odůvodnit.

50. Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti v části napadající rozhodnutí Nejvyššího soudu a krajského soudu vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona tato rozhodnutí zrušil. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání,

neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

51. Vzhledem k tomu, že k protiústavním vadám došlo v řízení před Nejvyšším soudem a krajským soudem, otevírá se zrušením jejich rozhodnutí prostor k novému projednání odvolání stěžovatelky. Stěžovatelka má tedy k dispozici zákonný procesní prostředek k ochraně svých práv a v souladu s principem subsidiarity ústavní stížnosti je ústavní stížnost ve zbytku nepřijatelná podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud proto ve zbývající části ústavní stížnosti podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítl, neboť krajský soud se bude podaným odvoláním opětovně zabývat.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výděleku \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ochrana spotřebitele \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovněprávní vztah \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Společný nájem bytu manžely \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Určení otcovství \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Jméno v obchodní firmě právnické osoby](#)
- [Dokazování](#)
- [Bolestné](#)